Rapporten All-Archeo bvba 539

Archeologienota
Beervelde (Lochristi) – Beerveldse Baan

Jordi Bruggeman en Ruth Ferket

Temse
2017

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

All-Archeo bvba
Laagstraat 12
9140 TEMSE

Wettelijk depot nummer
D/2017/12.807/124

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1 Inleiding 4
2 Verslag resultaten bureauonderzoek 5
2.1 Administratieve gegevens 5
2.2 Archeologische voorkennis 7
2.3 Onderzoeksopdracht 7
2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden 7
2.3.2 Beschrijving geplande werken 8
2.3.3 Werkwijze 13
2.4 Assessmentrapport 13
2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied 13
2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied 19
2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader 24
2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese 25
2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek 26
3 Samenvatting 28
4 Bibliografie 29
4.1 Publicaties 29
4.2 Websites 29
5 Bijlagen 30
5.1 Archeologische periodes 30
5.2 Plannenlijst 30
5.3 Fotolijst 31

1 Inleiding

Deze archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,[1] zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.[2]

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

[1] https://geo.onroerenderfgoed.be
[2] https://geo.onroerenderfgoed.be

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2017F301

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Oost-Vlaanderen, Lochristi, Beervelde, Beerveldse Baan, Beerveldse Baan

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 115691, 197829
- 115912, 197603
- 115918, 197580
- 115762, 197265

Kadastraal plan:

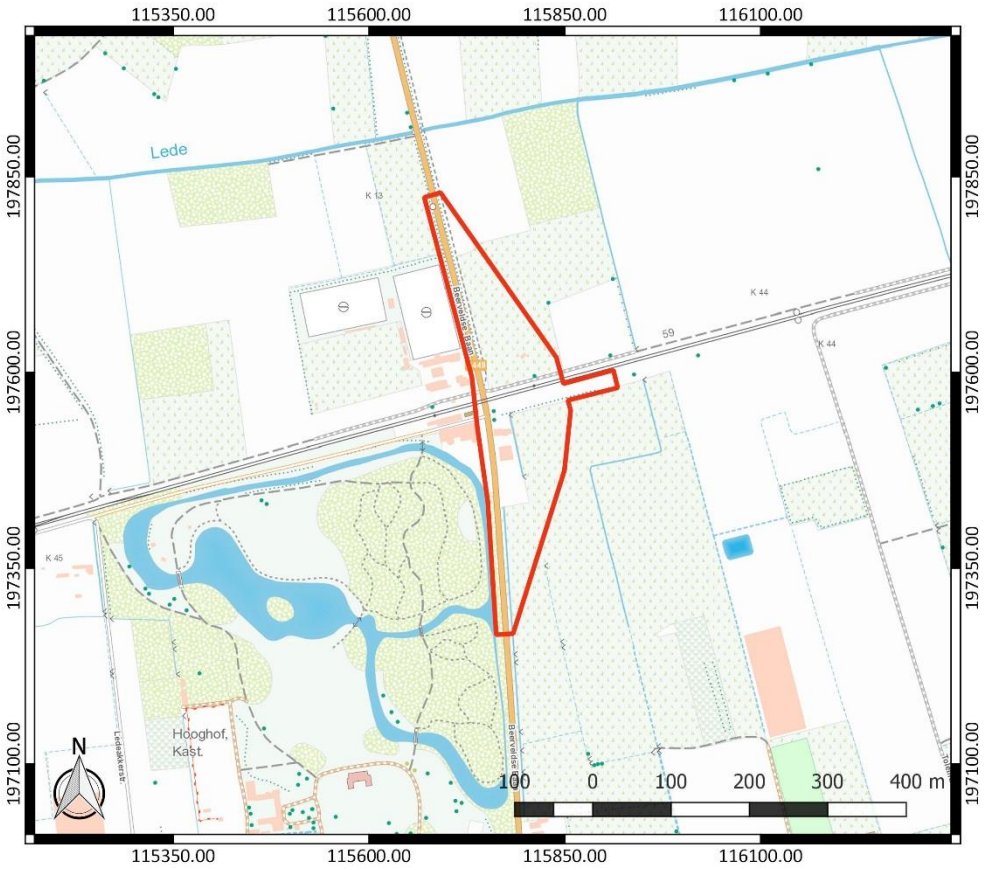

Figuur 1: Kadasterplan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Lochristi Afdeling 4, sectie B, nummers 172e (partim), 172g (partim), 174b² (partim), 174c² (partim), 174m (partim), 174y (partim), 174z (partim), 175f (partim), 176 (partim), 506d (partim), 509/2, 509d (partim), 510b³, 510w², 510x², 510y², 513d, 513g (partim), 516k (partim), 517k (partim), 657n (partim), openbaar domein

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 45166 m²

Topografische kaart:

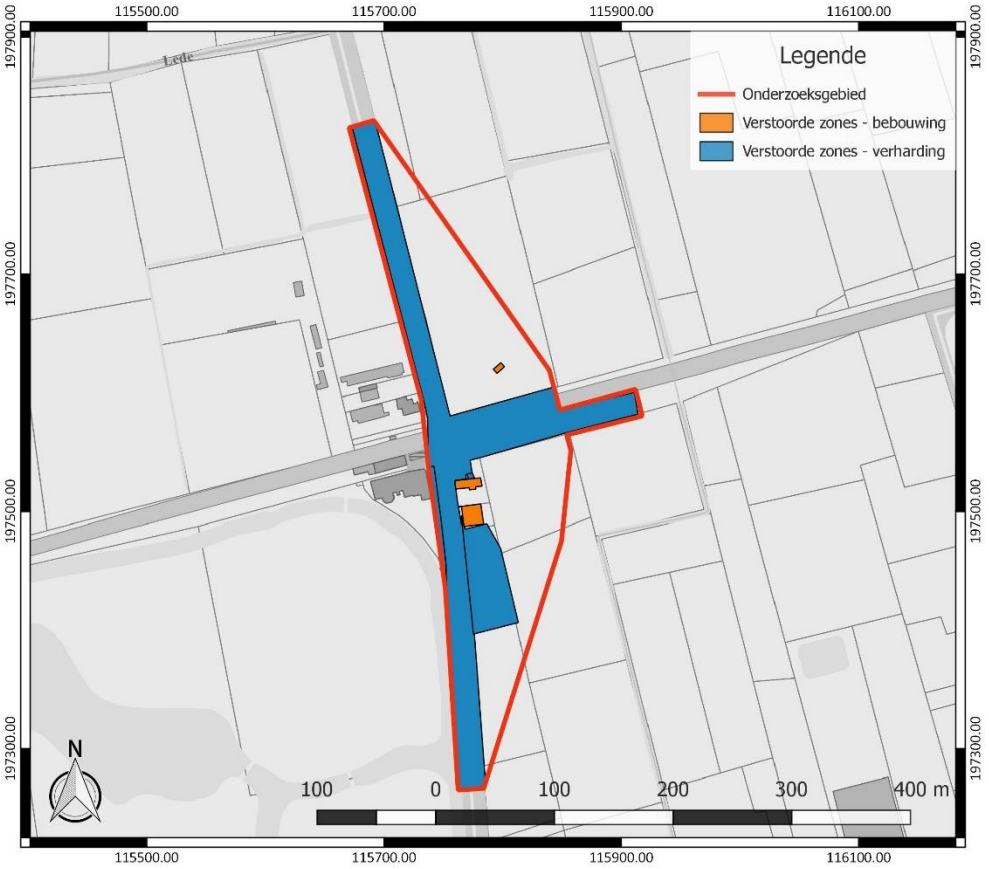

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (https://www.dov.vlaanderen.be)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 17/07/2017 – 15/09/2017

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, middeleeuwen, nieuwe tijd, nieuwste tijd, akkerland

Verstoorde zones: er bevinden zich bebouwing en verhardingen ter hoogte van het onderzoeksgebied (Figuur 3). Er kan verondersteld worden dat de realisatie ervan enige negatieve impact heeft gehad op het archeologisch bodemarchief. De aard en de omvang van deze verstoring is echter niet gekend.

Figuur 3: Verstoringenkaart met aanduiding van bebouwing (oranje) en verhardingen (blauw) binnen het onderzoeksgebied (rood)

2.2 Archeologische voorkennis

Niet van toepassing.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: de aanwezige huizen in het onderzoeksgebied (Figuur 3) blijven behouden.

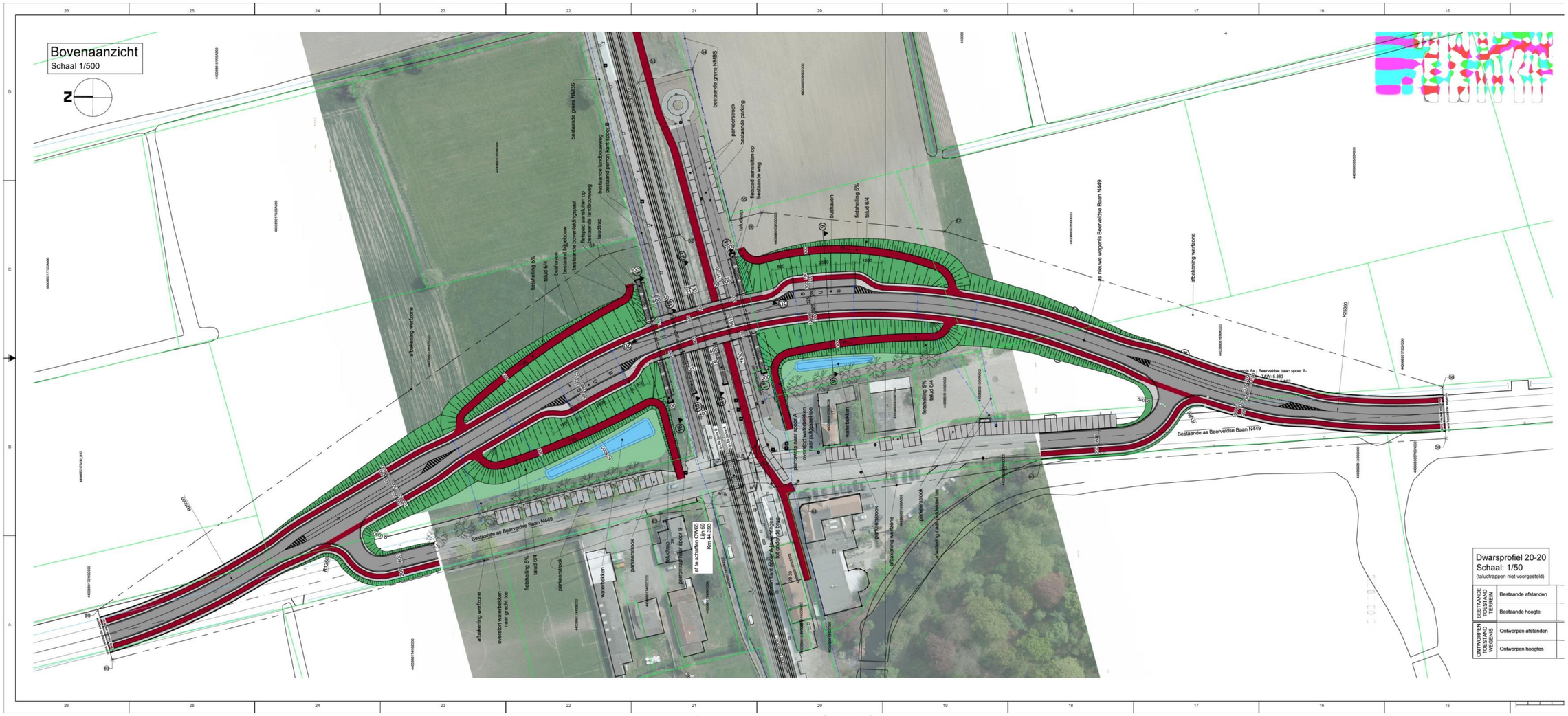
2.3.2 Beschrijving geplande werken

In het project wordt de bestaande overweg afgeschaft en vervangen door een brug over de bestaande sporen. Daarnaast wordt ook de nodige hydraulica leidingen en eventuele andere leidingen aangelegd. De zone waar effectief bodemingrepen zullen plaatsvinden is ca. 36000 m² groot. Er zijn echter ook indirecte factoren zoals compactie bij de werfingrepen, die een negatieve invloed op het aanwezige bodemarchief zullen hebben. Het onderzoeksgebied omvat de volledige werfzone. De aanwezige huizen in het onderzoeksgebied blijven behouden. Er worden dus geen huizen afgebroken.

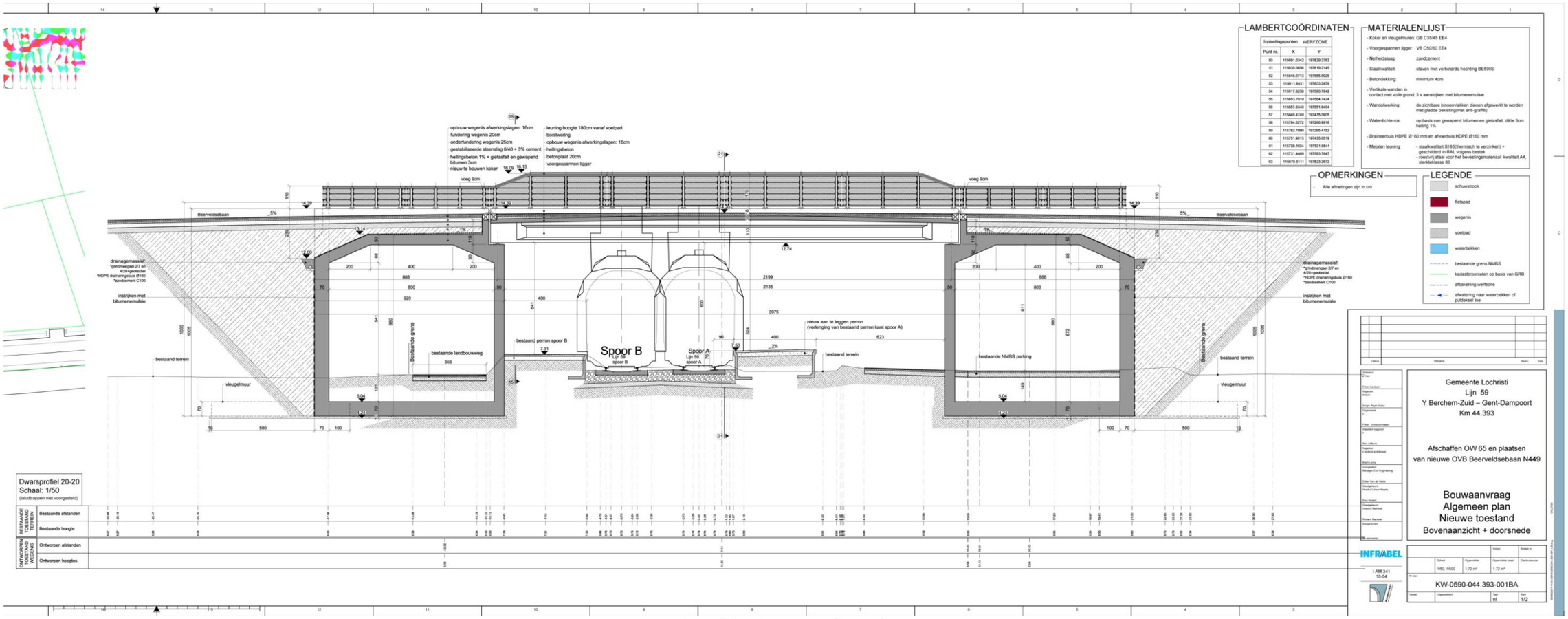
Het te realiseren bouwwerk omvat:

- het vrijmaken van terreinen;
- bouwen van de nodige werftoegangen;
- opzoeken van kabels en leidingen;
- verplaatsen van kabels, leidingen, nutsvoorzieningen;
- instellen en onderhouden van wegomleidingen;
- opbreken van de bestaande overweg;
- bovenleidingswerken o.b.v. bovenleidingsstudie;
- realisatie van bouwputten m.i.v. de nodige beschoeiingen;
- bouwen van funderingen op staal (kokerlandhoofden) en fundering perrontrappen;
- bouwen van keermuren m.i.v. taludtrappen;
- afgravings- en ophogingswerken, aanleg van wegkoffers, aanleg van riolering, drainering en afvoer;
- leveren en plaatsen van geprefabriceerde trappen en geprefabriceerd brugdek met voorgespannen liggers;
- waterdichtingswerken;
- plaatsen van borstweringen, handgrepen en polycarbonaatplaten;
- aanleg en aansluiting van de nieuwe afwatering van de kunstwerken;
- verlengen van bestaande perron tot onder de brug;
- aanleg infiltratiebekken met overstort;
- aanleg van parkeerstroken;
- aansluiting van voet- en fietspadenpaden;
- allerhande verfraaiingswerken.

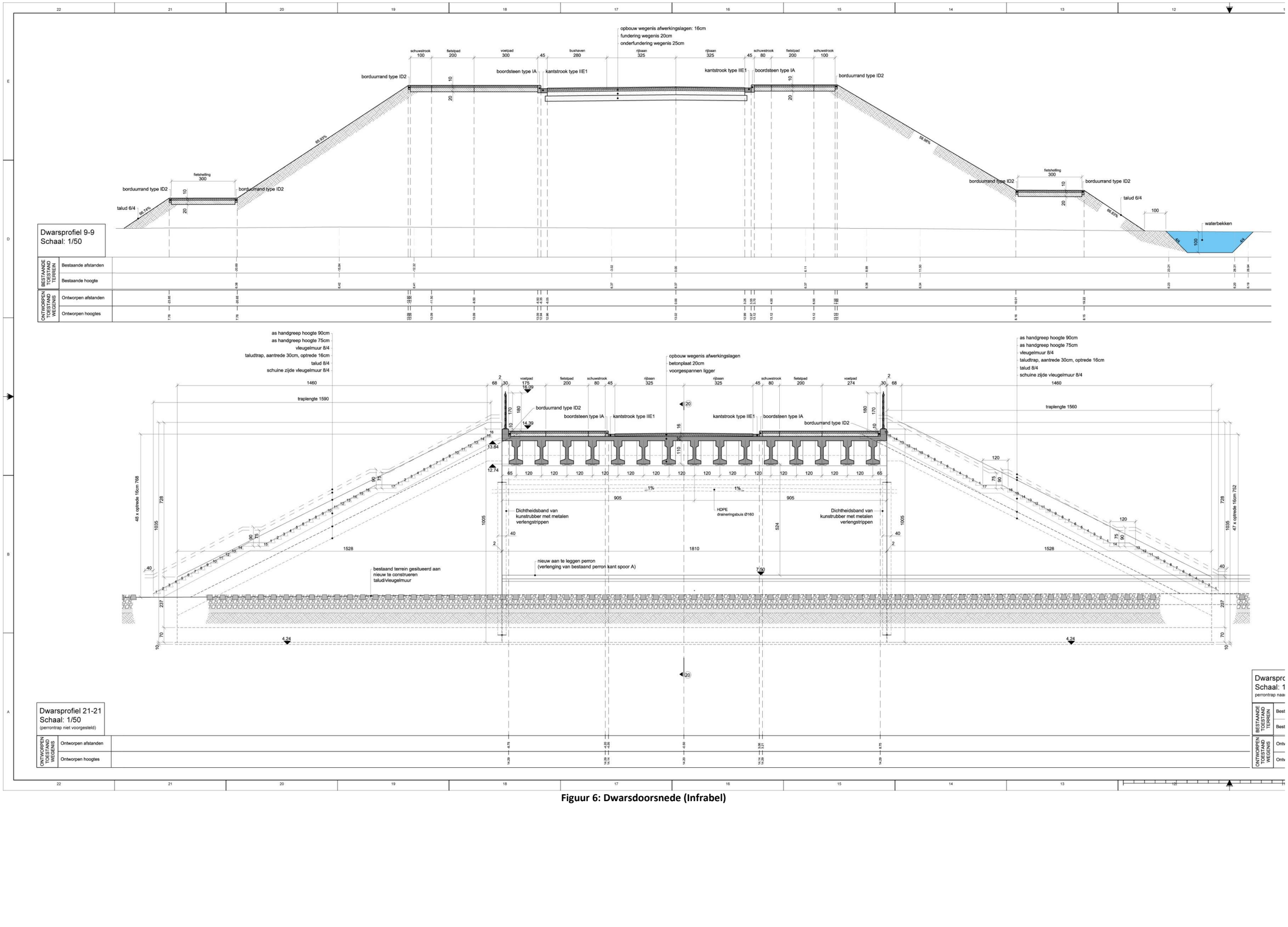
De nieuwe weg heeft een gemiddelde breedte van ca. 18 m en een verstoringsdiepte van ca. 63 cm. Hij wordt grotendeels aangelegd op een talud en sluit aan op de reeds bestaande wegenis. Er wordt ook een fietspad voorzien dat aansluit op een bestaand fietspad. Ter hoogte van de zone van het talud zal de teelaarde over een diepte van ca. 30 cm weggenomen worden. Nutsleidingen worden minstens op een diepte van 1,20 m aangelegd, maar vallen – net zoals de wegenis en het fietspad – grotendeels in de opgehoogde grond van het talud dat aangelegd zal worden. Langs de Beerveldse Baan worden parkeerstroken voorzien. De opbouw van de parkeerstroken bedraagt max. 30 cm. Regenwater wordt van de brug afgeleid naar twee infiltratiebekkens met een verstoringsdiepte van ca. 1,00 m. De aanleg van de brug en de benodigde beschoeiingen hiervoor betekenen een bodemingreep tot plaatselijk ca. 1,96 m onder het huidige maaiveld, ter hoogte van de landhoofden en de vleugelmuren. Ter hoogte van de reeds bestaande spoorweg wordt het bestaande perron verlengd. Dit betekent een bodemingreep van ca. 50 cm.

Figuur 4: Ontwerpplan (Infrabel)

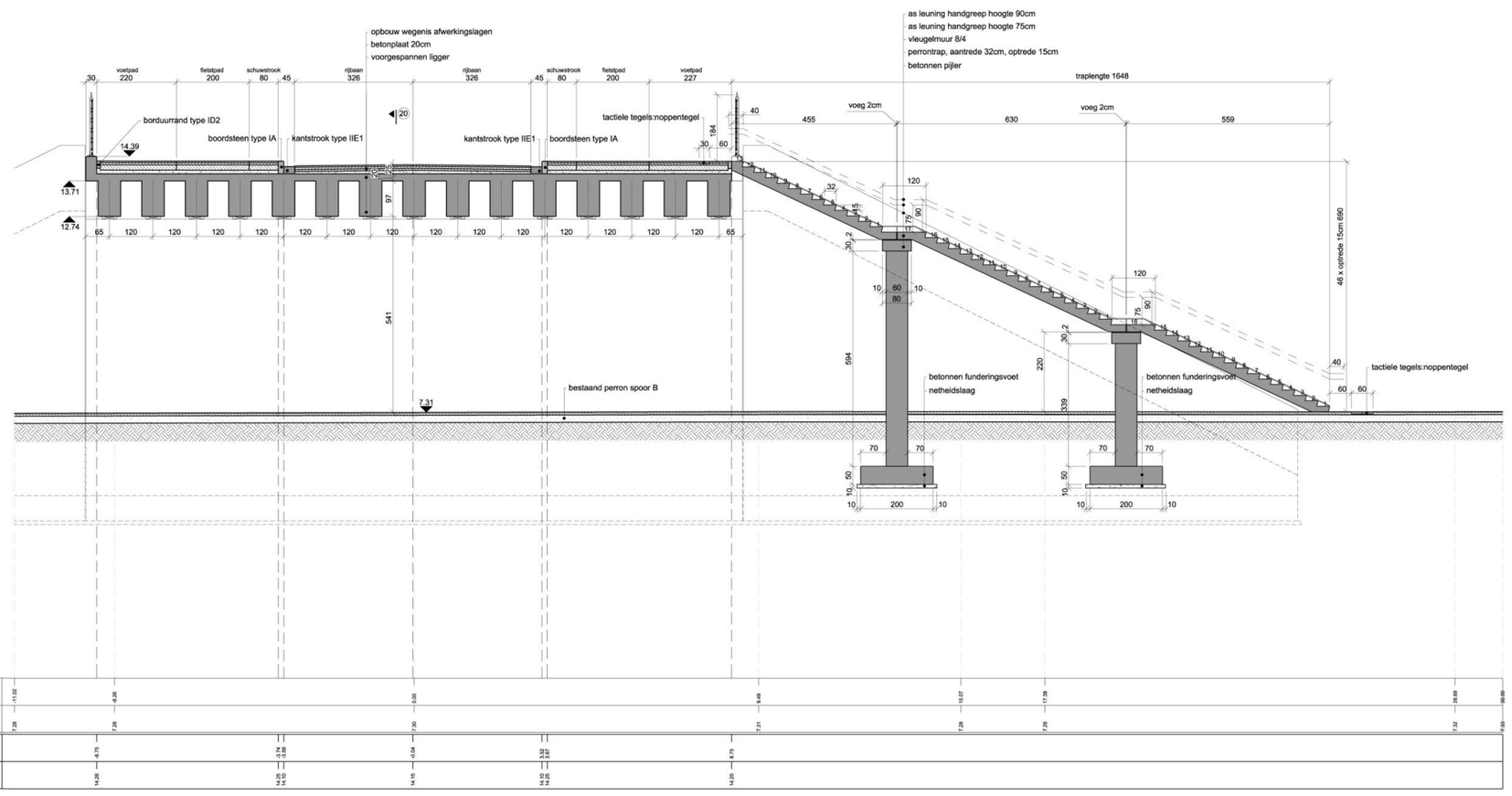
Figuur 5: Lengtedoorsnede (Infrabel)

Figuur 6: Dwarsdoorsnede (Infrabel)

Situatieplan
Schaal 1/5000

Dwarsprofiel 15-15
Schaal: 1/50
perrontrap naar spoor B

| | | |

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart is niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is gegeorefereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

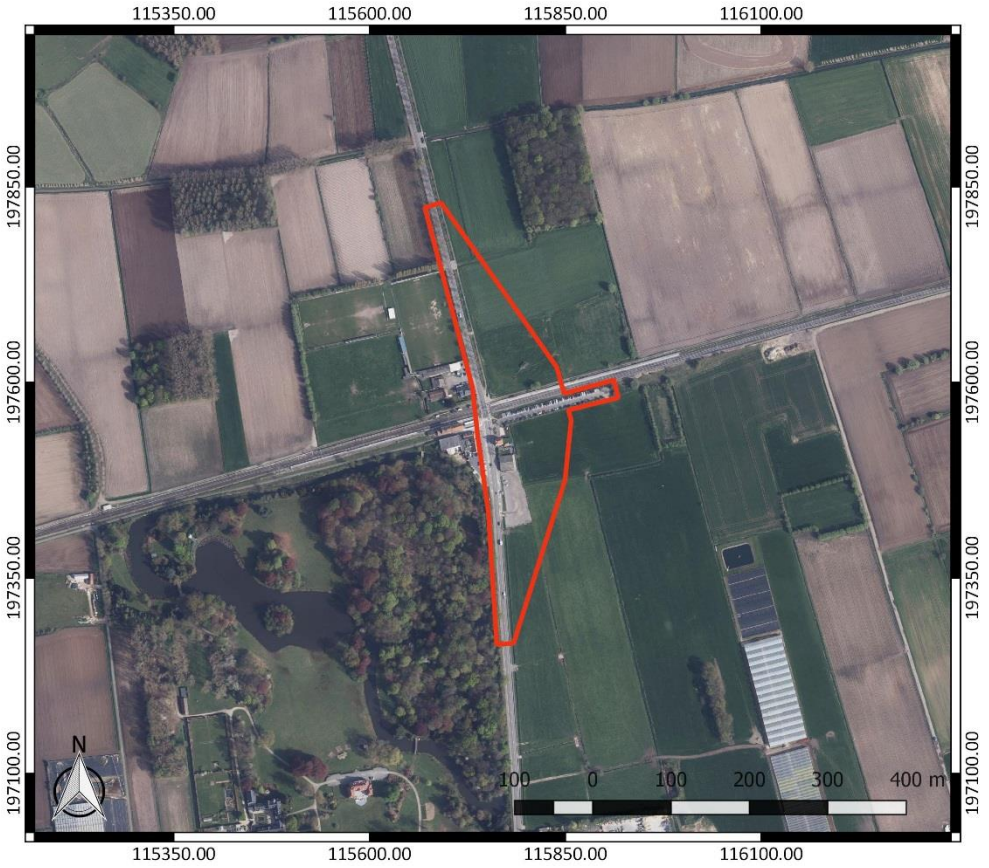
Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841) en de Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) worden drie momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

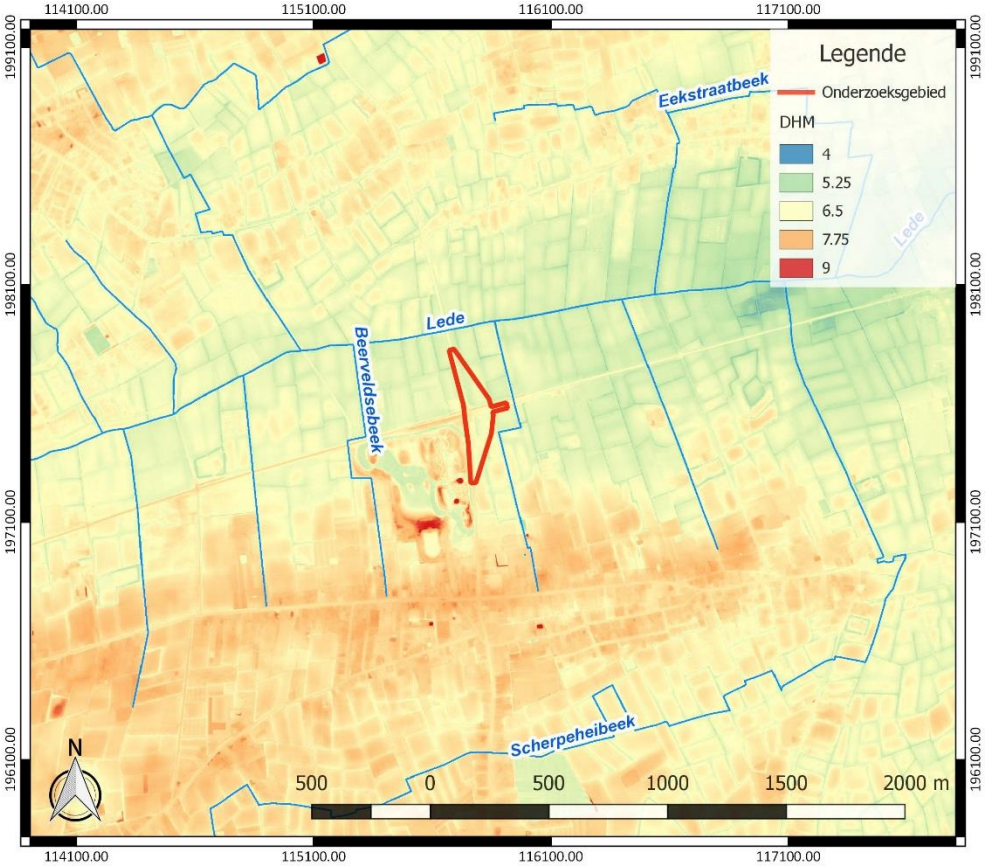
2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

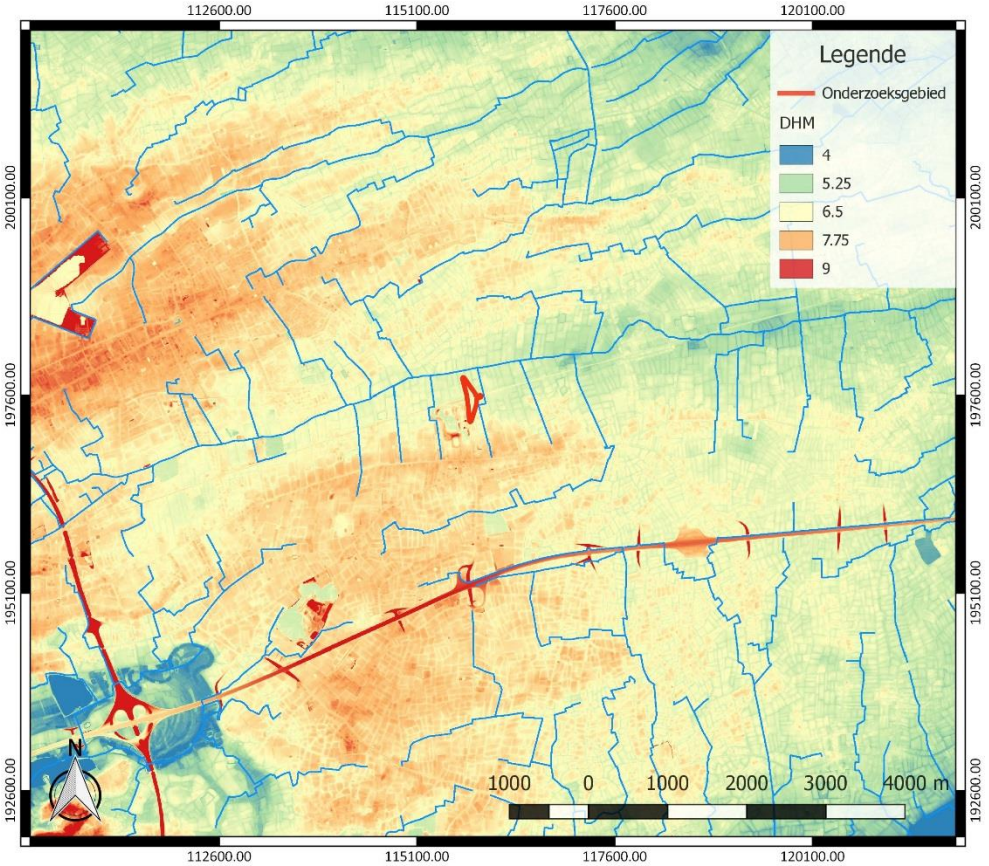
Het onderzoeksgebied is gelegen ten noorden van het historische centrum van Beervelde, tussen de Toleindestraat in het (zuid)oosten en de Ledeakkerstraat in het zuidwesten. Doorheen het onderzoeksgebied lopen de Beerveldse Baan van noord naar zuid en een spoorweg van oost naar west (Figuur 8). Volgens het gewestplan is het terrein gelegen in landschappelijk waardevolle agrarische gebieden. Hydrografisch behoort het tot het Beneden-Scheldebekken. Ten noorden stroomt de Lede. Ten oosten van het onderzoeksgebied bevindt zich een naamloze waterloop en ten westen de Beerveldsebeek. Ten zuiden stroomt de Scherpeheibeek (Figuur 9 en Figuur 10).

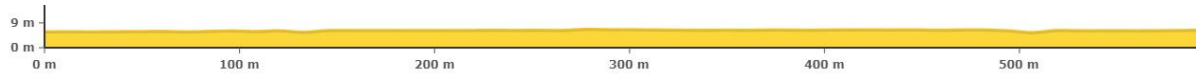
Figuur 8: Luchtfoto van 2016 met aanduiding van het onderzoeksgebied (https://www.geopunt.be/kaart)

Figuur 9: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied en Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1m (https://www.geopunt.be/kaart)

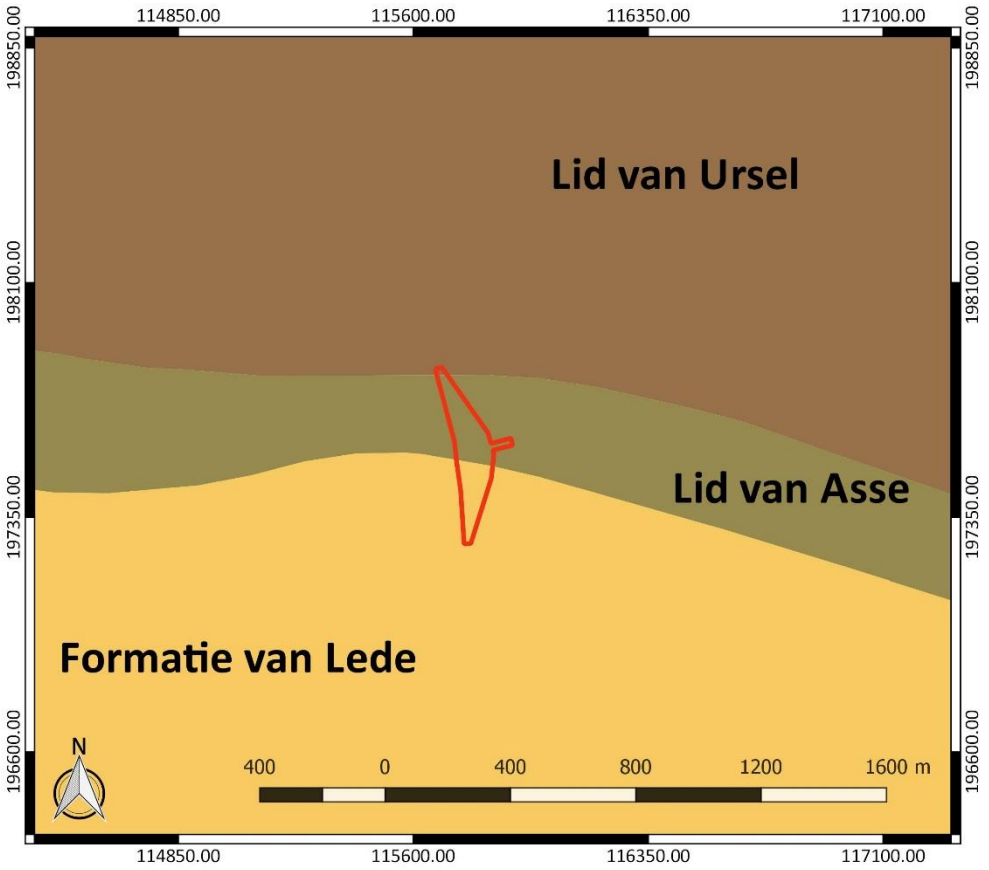
Figuur 10: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

Figuur 11: Hoogteverloop van noord naar zuid (www.geopunt.be/kaart)

Geomorfologisch behoort Lochristi tot de zogenaamde Vlaamse Vallei, die ten noordoosten van Gent te situeren is. De Vlaamse Vallei is een glaciale erosievallei. Het is een laag en vlak dekzandgebied, met zwak uitgesproken westzuidwest en oostnoordoost georiënteerde zandruggen en depressies.[3] Lochristi ligt in de ruggenzone van Zeveneken. Het is een erg vlak zandig gebied. Het reliëf loopt zeer langzaam op vanaf het noorden (waar zich de zuidrand van de Moervaartdepressie bevindt) naar het zuiden toe en daalt zeer geleidelijk vanaf het westen naar het oosten. De ruggenzone strekt zich uit van Oostakker over Lochristi en oostwaarts tot aan de Durmevallei nabij Lokeren. Evenwijdige en overwegend westzuidwest-oostnoordoost gerichte ruggen wisselen af met ondiepe beekdalletjes of opgelijnde kommen die tot 1 à 2 m lager liggen dan de omgeving.[4] Het onderzoeksgebied is te situeren in de vallei van de Lede (Figuur 10), op de overgang naar een westzuidwest-oostnoordoost georiënteerde zandrug, op een hoogte van 5,8 tot 6,9 m TAW (Figuur 11). Het terrein helt af naar het noorden toe, in de richting van de Lede. Het terrein is daarmee te situeren in een gradiëntzone.

[3] Inventaris Onroerend Erfgoed, ID 126625, Kantons Evergem en Lochristi (geraadpleegd op 4 juli 2017)
[4] De Moor/ Van De Velde 1995, 4,7

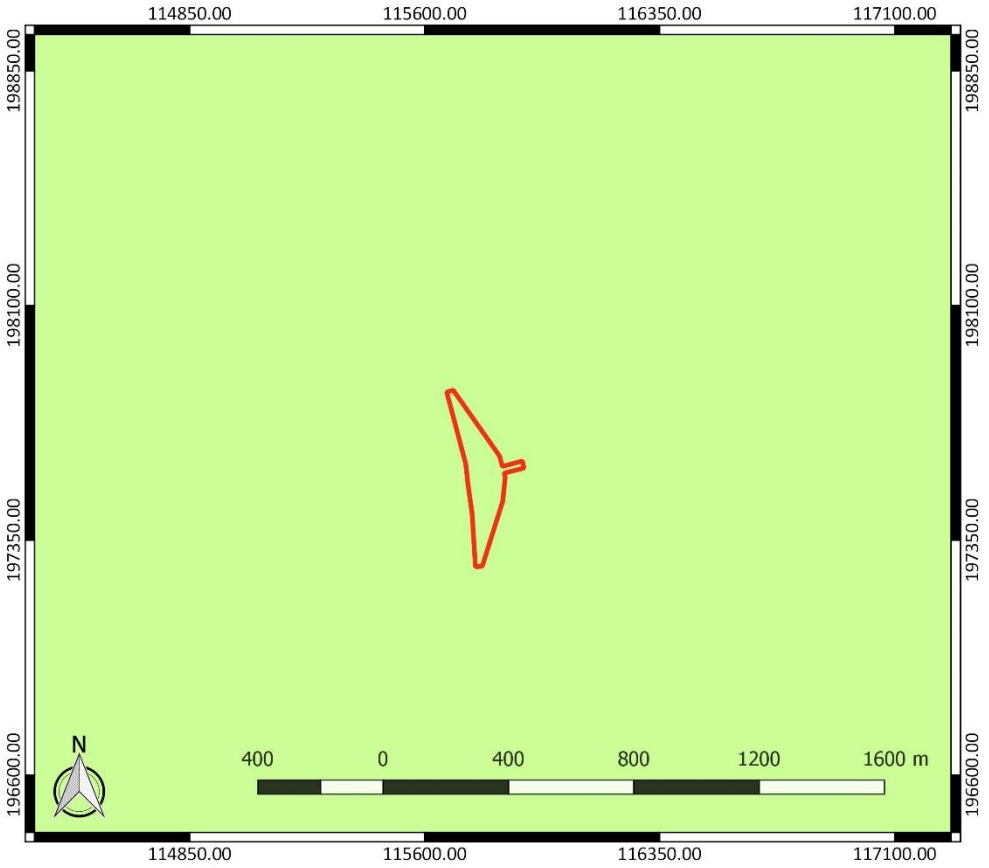
Figuur 12: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De tertiaire ondergrond (Figuur 12) van het onderzoeksgebied bestaat in het noorden uit het Lid van Asse. Deze bestaat uit groengrijze klei die zandhoudend en sterk glauconiethoudend is, met plaatselijk grof glauconietzand ('bande noir'). De tertiaire ondergrond van het zuiden van het terrein behoort tot de Formatie van Lede. Deze bestaat uit lichtgrijs fijn zand dat soms kalksteenbanken bevat die kalkhoudend, fossielhoudend (Nummulites variolarius) en soms glauconiethoudend zijn en basisgrind bevatten. Ten noorden van het onderzoeksgebied bevindt zich het Lid van Ursel. Deze bestaat uit grijsblauwe tot blauwe klei.[5]

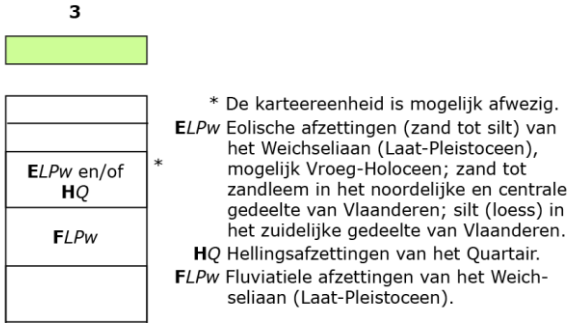
De quartairgeologische kaart (Figuur 13) geeft aan dat in het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk Vroeg-Holoceen voorkomen, en/of hellingsafzettingen van het Quartair. Hieronder bevinden zich oudere fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen).[6]

De bodemkaart (Figuur 15) toont dat in het noorden van het onderzoeksgebied een matig natte lemig zandbodem en in het zuiden een matig natte zandbodem met structuur B horizont te verwachten is. De lemige eigenschappen van de bodem in het noorden geven aan dat hier rekening moet gehouden worden met alluviale afzettingen van de Lede. Het uiterste zuidwesten van het terrein is aangeduid als sterk vergraven gronden (OT). Aan de hand van een peilbuis werd vastgesteld dat het grondwaterpeil op het moment van de opname aanwezig was op 2 m onder het maaiveld. Vermoedelijk staat het maximale grondwaterpeil wel hoger.[7]

[5] www.geopunt.be/kaart
[6] www.geopunt.be/kaart
[7] Geolab 2017, B4

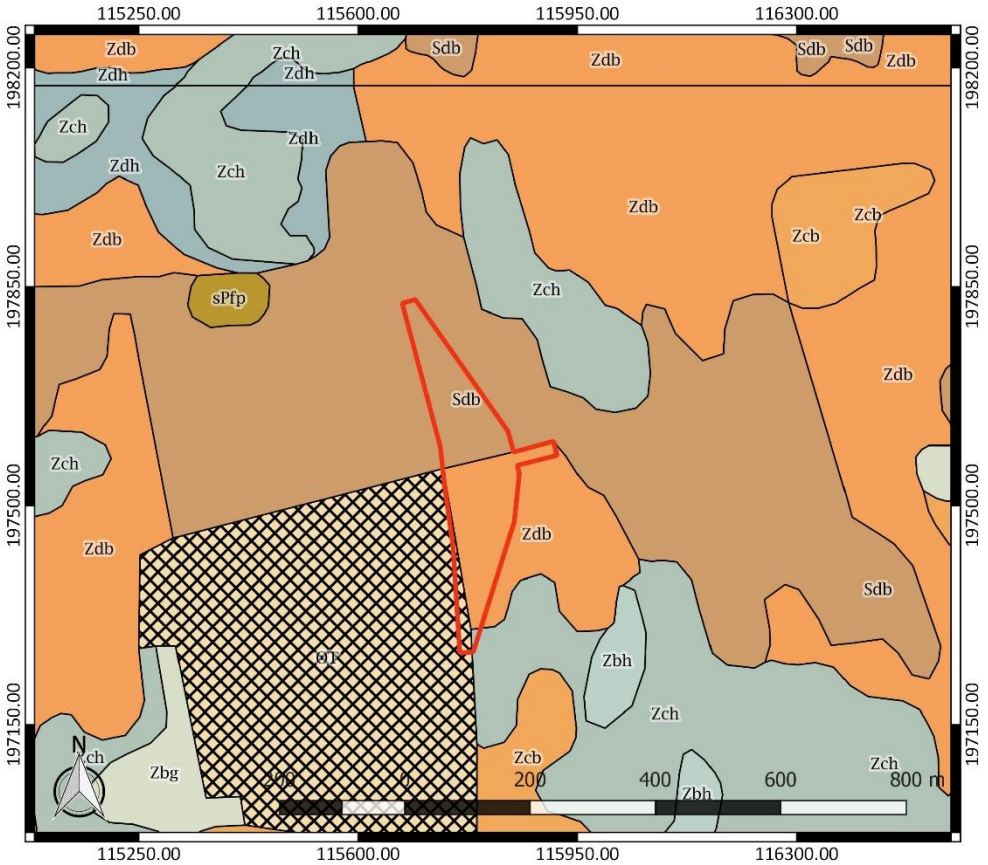

Figuur 13: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 14: Legende bij de quartairgeologische kaart (www.geopunt.be)

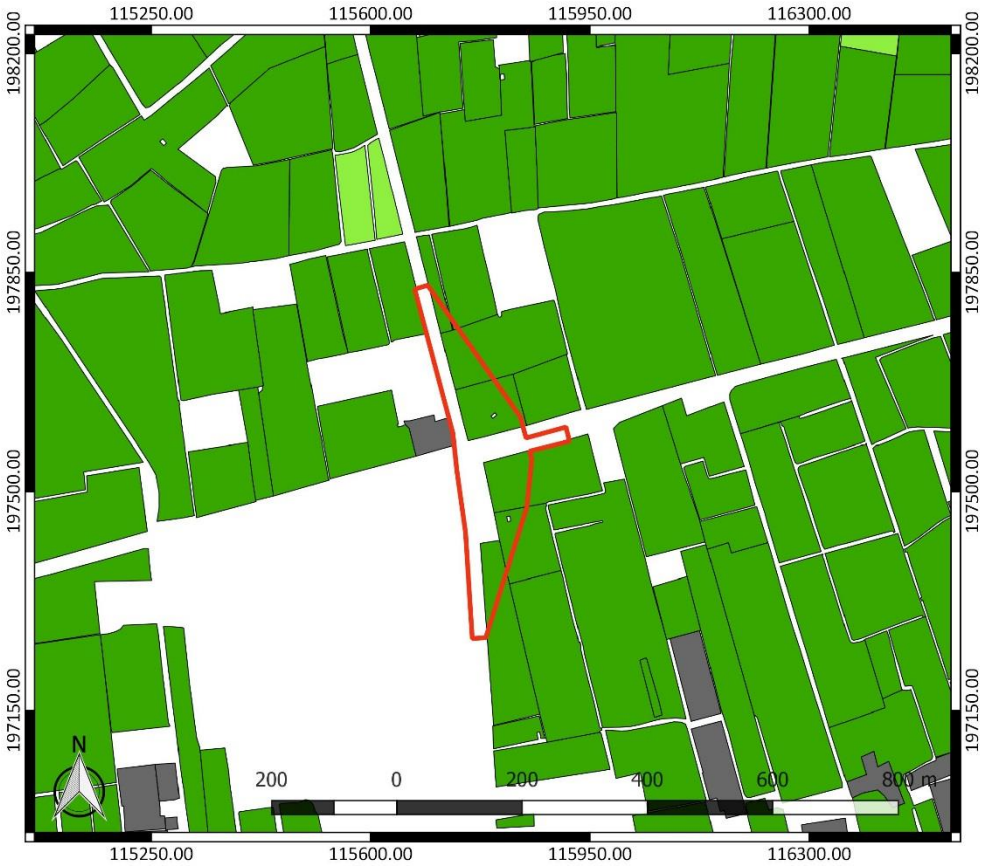
Op de bodemgebruikskaart zijn een drietal gebouwen te bemerken binnen het onderzoeksgebied. Voor het overige wordt het volgens de kaart ingenomen door gras, struiken, bomen, akkerland, verhardingen, wegen en een spoorweg (Figuur 16). Het beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 8). Volgens de potentiële bodemerosiekaart is de erosiegevoeligheid binnen het onderzoeksgebied verwaarloosbaar (Figuur 17).

Figuur 15: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 16: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 17: Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be), met donkergroen: verwaarloosbaar

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

De oude vorm van Lochristi is "Lo", in het Germaans "open plek in een bos" en oorspronkelijk doelend op de open plek in het Lobos. In 1210 was de oudste vermelding "Lo" al verruimd tot een groter gebied dan het Lobos. Lochristi maakte met het later (1287) van Lochristi afgescheiden Zeveneken deel uit van het bosrijke gebied ten noordoosten van Gent, dat zich uitstrekte tot Lokeren en gemeenschappelijk bezit was van het dorp Achtene, een nederzetting op de grens van Lochristi en Oostakker. Dit gebied werd door de Heilige Amandus aangekocht als bezit voor de door hem te Gent gestichte Sint-Baafsabdij.[8]

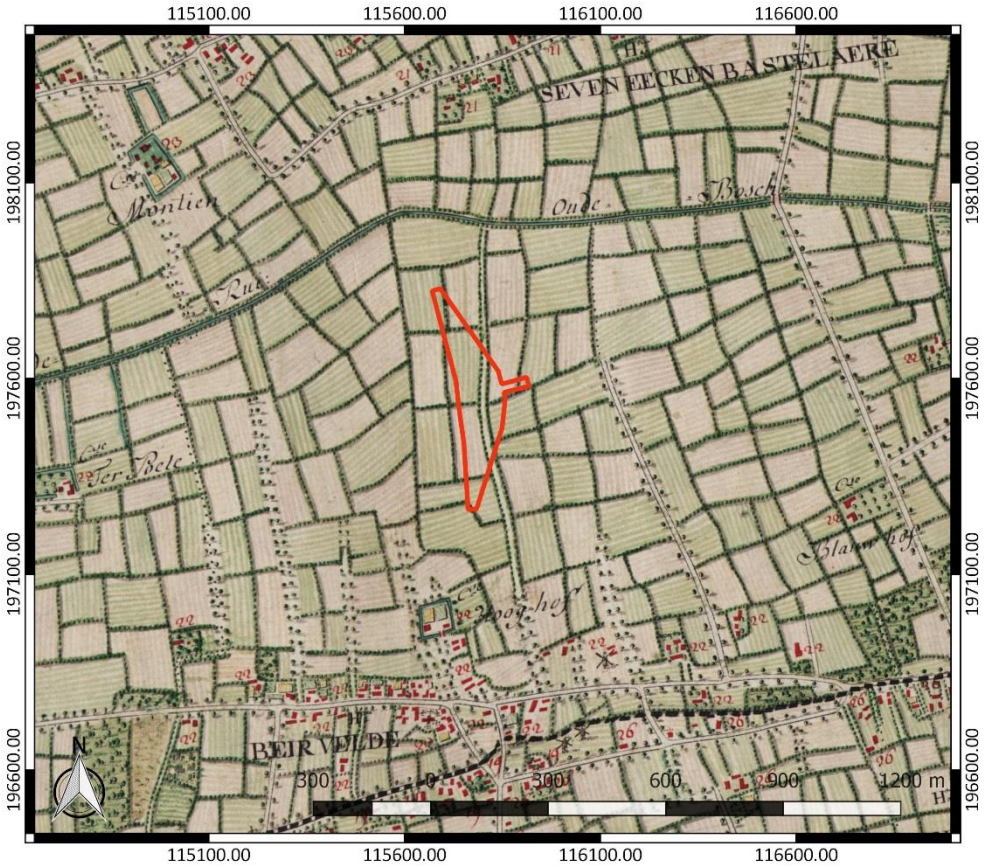
Door verdeling van het abdijbezit in 819 tussen de kloostergemeenschap en de abt werd de Sint-Baafsheerlijkheid een abbatiaal goed. Vanaf 1067 was de Heilige Kerstkerk (gelegen op het Sint-Baafsdorp naast de Sint-Baafsabdij te Gent) de parochiekerk van de later afzonderlijke parochies Lochristi, Zeveneken, Zaffelare, Oostakker, Desteldonk en Mendonk (samen de Sint-Baafsheerlijkheid vormend). De bezittingen van Sint-Baafsabdij werden in de 9de eeuw geüsurpeerd door de Graaf van Vlaanderen en na terugkeer van de monniken in het begin van de 12de eeuw gedeeltelijk gerestitueerd, voornamelijk het zuidelijke en oostelijke deel van Lochristi dat in de 13de eeuw in cultuur werd gebracht. Lobos zou pas in de 14de eeuw ontgonnen zijn. Op de tot heidegronden gedegenereerde hogere zandstroken ontstonden van west naar oost oude verkeerswegen.[9]

[8] Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Lochristi, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121321 (geraadpleegd op 24 juli 2017)

[9] Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Lochristi, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121321 (geraadpleegd op 24 juli 2017)

Administratief behoorde Lochristi tot de kasselrij van de Oudburg van Gent. Vanaf de 14de eeuw werd sancti Christi toegevoegd aan de naam Lo om het gebied te onderscheiden van andere abdijbezittingen met de naam Lo. Tussen 1221 en 1280 werd Lochristi een afzonderlijke parochie. Het noordwestelijk deel van Lochristi werd door de graaf langer achtergehouden en later gerestitueerd aan de Sint-Baafsabdij, maar deze gebieden bleven afzonderlijke entiteiten. Het betreft onder meer de keure van Hijile, die in 1560 aan de abdij werd overgedragen, en het laatschap Heindrikslaar. Met de dood van de laatste abt van de Sint-Baafsabdij in 1563 ging Lochristi met de rest van de Sint-Baafsheerlijkheid over in handen van het bisdom Gent.[10]

Het onderzoeksgebied ligt in de deelgemeente Beervelde, waarvan het noordelijke deel aanvankelijk een gehucht van de gemeente Destelbergen was. Het huidige Beervelde ontstond pas in 1921 door samenvoeging van Beervelde met verschillende wijken. De oudste vermelding, als "Berenvelt", gaat terug tot een akte uit 1309. Beervelde was afhankelijk van de Gentse Sint-Pietersabdij en gedeeltelijk van het Land van Dendermonde. Pas in 1809 werd Beervelde een afzonderlijke parochie, afhangend van de dekenij Lokeren.[11]

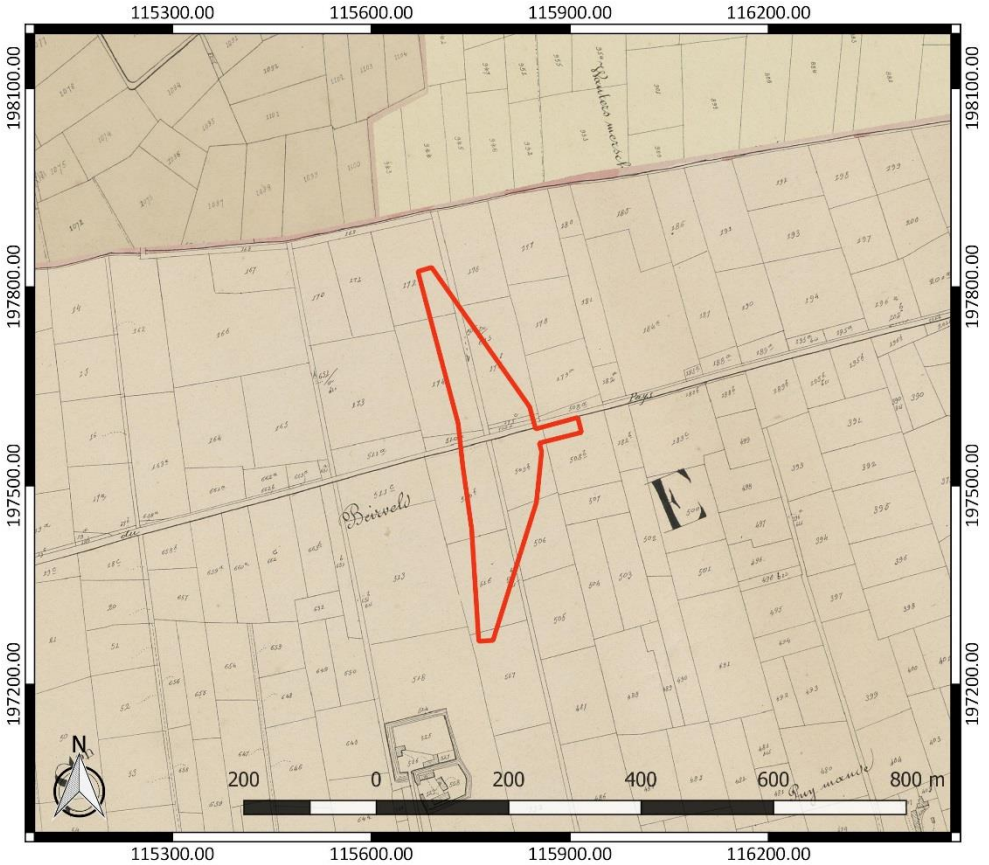
Figuur 18: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778) is te zien dat het onderzoeksgebied in gebruik is als akkerland (Figuur 18). Er liep reeds een weg van noord naar zuid door het onderzoeksgebied. Ten noorden is de Lede aangegeven. Het onderzoeksgebied bevindt zich ten noorden van de historische dorpskern van Beervelde.

[10] Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Lochristi, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121321 (geraadpleegd op 24 juli 2017)
[11] Inventaris Onroerend Erfgoed, ID 121322, Beervelde (geraadpleegd op 18 juli 2017)

Figuur 19: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 20: Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Op de Atlas der Buurtwegen (1841) en de Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) is geen bebouwing te zien binnen het onderzoeksgebied. Vermoedelijk was het terrein nog steeds in gebruik als akkerland (Figuur 19 en Figuur 20). Ten zuidwesten is wel een site met walgracht aangegeven. Ook op deze kaarten loopt een weg van noord naar zuid door het onderzoeksgebied. Op de Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp is voor het eerst de spoorweg te zien.

Figuur 21: Topografische kaart uit 1939 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

Op een topografische kaart uit 1939 (Figuur 21) is nu de Beerveldse Baan in het westen van het terrein te zien. Ten zuidwesten is voor het eerst het Park van Beervelde te zien. Het is een kasteelpark dat in 1873 ontworpen en aangelegd werd.[12] Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 22) en een uit 1979-1990 (Figuur 23) tonen dat de omgeving agrarisch bleef en dat er bebouwing binnen het onderzoeksgebied kwam. Op een luchtfoto uit 2016 is te zien dat er verharding is bijgekomen binnen het onderzoeksgebied (Figuur 8).

[12] Park van Beervelde: http://www.parkvanbeervelde.be/nl/het_domein

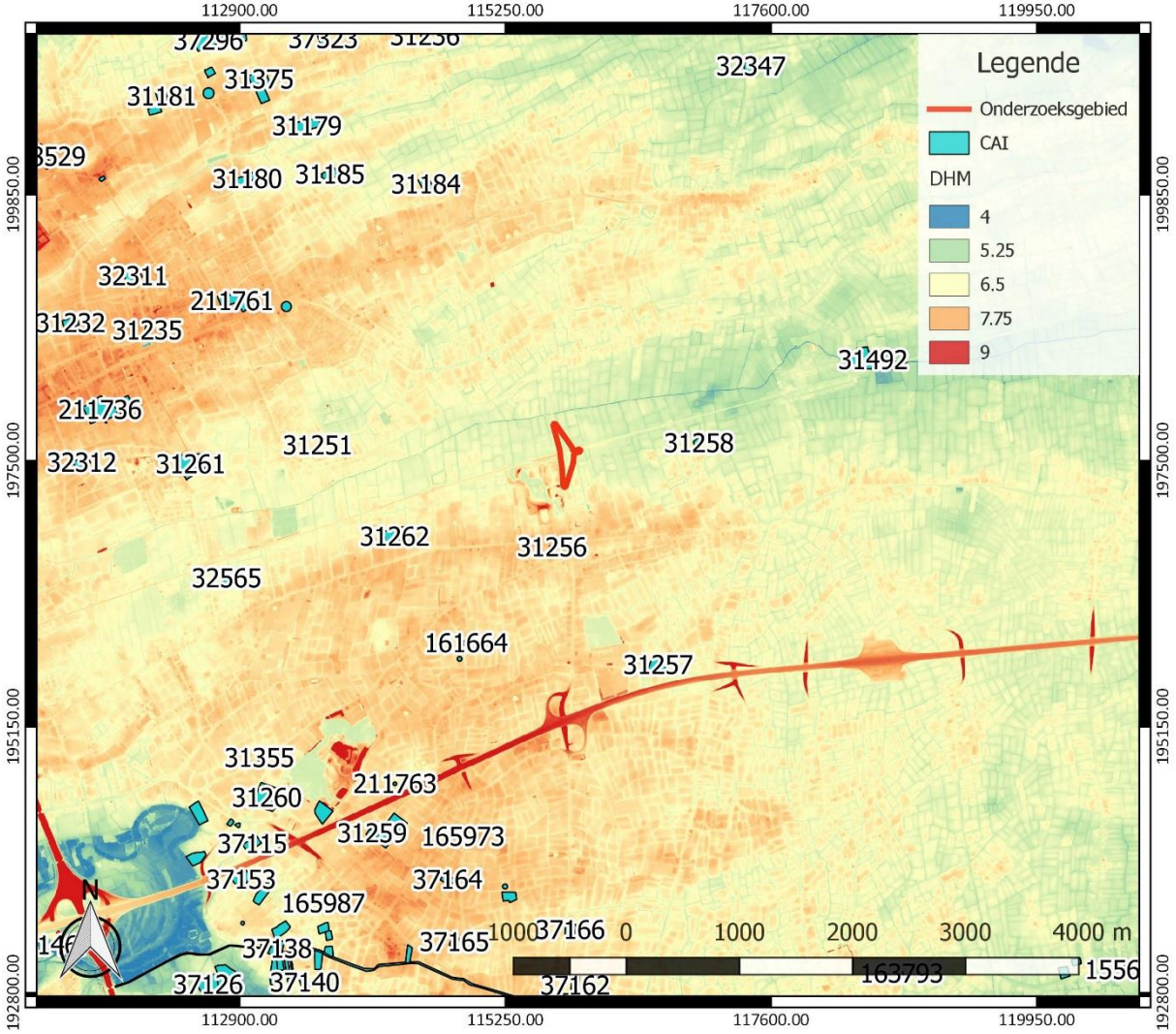
Figuur 22: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 23: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 24). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke situatie, worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

Figuur 24: Overzichtskaart Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (https://geo.onroerenderfgoed.be/), weergegeven op het DHM

In de nabije omgeving van het onderzoeksgebied bevindt zich een middeleeuwse site met walgracht, met een omgrachting met een vierkant grondplan (CAI ID 31258). Een andere site met walgracht uit deze periode bevindt zich op CAI ID 31262. Hier bevond zich een kasteel waarin later een pensionaat werd ondergebracht. Waarschijnlijk is enkel een deel van de gracht bewaard.[13] Ter hoogte van CAI ID 31256 is een kapel uit de late middeleeuwen gelokaliseerd. In 1809 werd de kapel omgedoopt tot de kerk van de parochie Beervelde. Ook is er een vlakgraf met meerdere structuren uit dezelfde periode gevonden.[14]

[13] Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31258, Helpoorthoeve (geraadpleegd op 17 juli 2017)
Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31262, Goed het Steentje (geraadpleegd op 17 juli 2017)
[14] Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31256, Parochiekerk Sint-Daniël (geraadpleegd op 17 juli 2017)

In de ruimere omgeving van het onderzoeksgebied zijn met een gelijkaardige landschappelijke ligging nog meer middeleeuwse sites gevonden, waaronder een hoeve op locatie CAI ID 32565. Een middeleeuwse waterburcht werd gevonden op locatie CAI ID 31261. Het heeft een kasteel op de plaats van de oudere hoeves, een woning van het oude neerhof uit de 17de eeuw en boederijgebouwen (uit de 18de en de 19de eeuw).[15] Historisch onderzoek wees uit dat CAI ID 31492 de locatie van een laatmiddeleeuwse abdijhoeve van Cisterciënzerinnen aangeeft. Vanaf 1259 werd de abdij Oudenbos genoemd en later werd de hoeve gebruikt als kasteleinshuis.[16] Tenslotte is op locatie CAI ID 31251 een 17de-eeuwe kapel te vermelden.[17]

In de ruimere omgeving bevinden zich nog andere gekende archeologische waarden, maar deze bevinden zich al op vrij grote afstand van het onderzoeksgebied en kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn minder relevant om het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader besproken.

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
Het onderzoeksgebied kent archeologisch potentieel met betrekking tot vondsten uit de steentijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd, gezien de ligging van het terrein in een gradiëntzone. Het ligt met name op de overgang van een hoger gelegen rug naar de vallei van de Lede toe. Het noordelijke deel van het terrein is met name te situeren in de vallei van de Lede. De gekende archeologische waarden in de omgeving wijzen op archeologisch potentieel met betrekking tot resten uit de middeleeuwen en de nieuwe tijd. Op basis van historische kaarten wordt rekening gehouden met eventuele resten van een historische weg die van noord naar zuid door het onderzoeksgebied liep. Gezien de landschappelijke ligging zijn sporen uit de metaaltijden en de Romeinse tijd echter evenmin uit te sluiten.

Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
Historische kaarten en luchtfoto's geven aan dat het terrein in de nieuwe tijd tot heden grotendeels in gebruik geweest is als akkerland en grasland. In deze zones zijn geen grootschalige verstoringen te verwachten. Historische kaarten tonen ook de aanwezigheid van een historische weg die van noord naar zuid over het terrein liep. Mogelijk zijn hiervan nog resten bewaard. In de 19de en de 20ste eeuw werden een spoorweg en de Beerveldse Baan aangelegd binnen het onderzoeksgebied. We kunnen verwachten dat deze werken enige negatieve impact gehad heeft op het aanwezige bodemarchief.

Wat is de impact van de geplande werken?
De geplande werken omvatten de bouw van een nieuwe brug over de bestaande spoorweg en de afschaffing van de huidige overweg ter hoogte van de Beerveldse Baan. Ter hoogte van de reeds bestaande spoorweg en de huidige Beerveldse Baan is de omvang en de verstoringsdiepte van de geplande werken beperkt. In deze zones worden namelijk ook al verstoringen van het bodemarchief verwacht als gevolg van de realisatie van de bestaande spoorweg en Beerveldse Baan. De aanwezige huizen in het onderzoeksgebied blijven eveneens behouden. De te realiseren brug en infiltratiebekkens heeft wel een grotere verstoringsdiepte, tussen ca. 1 en 2 m onder het huidige maaiveld. De grootste verstoringsdiepte bevindt zich ter hoogte van de landhoofden en de

[15] Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31261, Kasteel Rooselaer (geraadpleegd op 17 juli 2017)
[16] Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31492, Abdij O.L.V. ten Bos (geraadpleegd op 18 juli 2017)
[17] Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31251, Loboskapel (geraadpleegd op 17 juli 2017)

vleugelmuren. Deze zijn voor het grootste deel gelegen op het spoorwegdomein en slechts gedeeltelijk ter hoogte van de velden. Voor de aanleg van de infiltratiebekkens is een bodemingreep tot 1 m onder het maaiveld nodig. Voor de aanleg van de taluds zal slechts een bodemingreep van ca. 30 cm plaatsvinden, maar het bodemarchief ter hoogte van de taluds en in de werfzone errond is bijkomend bedreigd door compactie. De geplande werken hebben daarom voornamelijk een belangrijke negatieve impact op het aanwezige bodemarchief ter hoogte van de zones die momenteel in gebruik zijn als akkerland.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Er is met name een verwachting naar de aanwezigheid van archeologische resten uit de steentijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd, maar ook resten uit de metaaltijden en de Romeinse tijd zijn niet uit te sluiten. Ter hoogte van de zones waar in de 19de en de 20ste eeuw een spoorweg en de Beerveldse Baan aangelegd werden, worden verstoringen van het bodemarchief verwacht. Dit zijn tevens de zones waar in het kader van de geplande werken slechts bodemingrepen met een beperkte omvang en verstoringsdiepte gepland worden. Omwille daarvan wordt het potentieel op kennisvermeerdering in geval van bijkomend onderzoek ter hoogte van de bestaande spoorweg en de Beerveldse Baan laag ingeschat. Het potentieel op kennisvermeerdering ter hoogte van het akkerland en grasland is wel hoog in geval van bijkomend archeologisch vooronderzoek in deze zones. Hier worden op basis van de gebruiksevolutie van het terrein een goed bewaard bodemarchief en de mogelijke resten van een historische weg verwacht. Daarom is in deze zones bijkomend archeologisch vooronderzoek aangewezen (Figuur 25). Het betreft een zone van ca. 25016 m².

Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Veldkartering is evenmin aangewezen. De onderzoeksmethode dient nog gevolgd te worden door andere onderzoeksmethodes om bijkomend inzicht te verwerven in de bewaringstoestand van de bodem en de aan- of afwezigheid van een waardevolle archeologische vindplaats. Daarom is het efficiënter om meteen over te gaan tot onderzoeksmethodes die dit inzicht kunnen bieden.

Landschappelijk booronderzoek is wel relevant om de bewaringstoestand van de bodem en het potentieel op steentijd artefactensites in te schatten. Afhankelijk van het potentieel op steentijd artefactensites is mogelijk bijkomend booronderzoek nodig. Tot slot dient ook een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden – indien dit noodzakelijk blijkt op basis van de resultaten van de boringen - om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische sporen aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek biedt daarvoor voldoende ruimtelijk inzicht en is geschikt omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

Na uitvoering van elke bijkomende stap in het archeologisch vooronderzoek dient telkens opnieuw een evaluatie gemaakt te worden van de nodig geachte vervolgstappen.

Figuur 25: Aanduiding van de zone waar bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig is (magenta) binnen het onderzoeksgebied (rood). Geprojecteerd op het ontwerpplan, een recente luchtfoto en het GRB.

3 Samenvatting

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Er is met name een verwachting naar de aanwezigheid van archeologische resten uit de steentijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd, maar ook resten uit de metaaltijden en de Romeinse tijd zijn niet uit te sluiten. Ter hoogte van de zones waar in de 19de en de 20ste eeuw een spoorweg en de Beerveldse Baan aangelegd werden, worden verstoringen van het bodemarchief verwacht. Dit zijn tevens de zones waar in het kader van de geplande werken slechts bodemingrepen met een beperkte omvang en verstoringsdiepte gepland worden. Omwille daarvan wordt het potentieel op kennisvermeerdering in geval van bijkomend onderzoek ter hoogte van de bestaande spoorweg en de Beerveldse Baan laag ingeschat. Het potentieel op kennisvermeerdering ter hoogte van het akkerland en grasland is wel hoog in geval van bijkomend archeologisch vooronderzoek in deze zones. Hier worden op basis van de gebruiksevolutie van het terrein een goed bewaard bodemarchief en de mogelijke resten van een historische weg verwacht. Daarom is in deze zones bijkomend archeologisch vooronderzoek aangewezen.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

De Moor, G./D. Van De Velde, 1995: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 14 Lokeren*, Gent.

Geolab, 2017: *Lochristi grondonderzoek. Opdracht TR 990051-D02*, Verslag 17.05.085, Eke.

4.2 Websites

Cartesius (2017)
https://www.cartesius.be

Centrale Archeologische Inventaris (2017)
https://cai.onroerenderfgoed.be

Databank ondergrond Vlaanderen (2017)
http://dov.vlaanderen.be

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2017)
https://geo.onroerenderfgoed.be/

Geopunt Vlaanderen (2017)
http://www.geopunt.be/

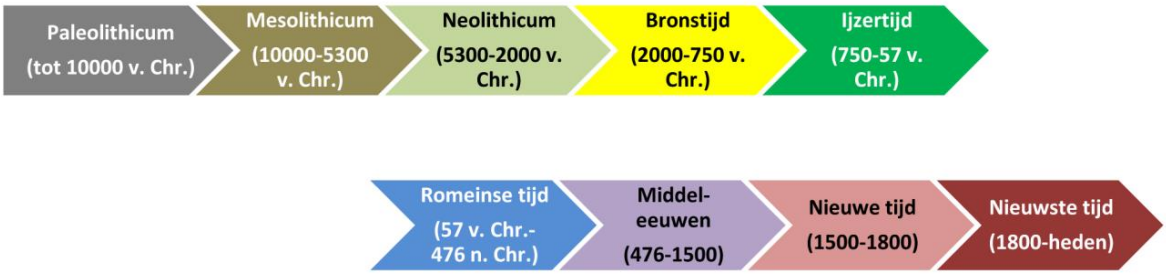
Inventaris Onroerend Erfgoed (2017)
https://inventaris.onroerenderfgoed.be

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2017)
https://www.onderzoeksbalans.be

Park van Beervelde (2017)
http://www.parkvanbeervelde.be/nl/het_domein

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

5.2 Plannenlijst

Plannenlijst bureauonderzoek: projectcode 2017F301

Plan-nummer	Type	Onderwerp	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
1	Kadasterplan	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	17/07/2017
2	Topografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	17/07/2017
3	Verstoringenkaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	17/07/2017
4	Bouwplan	Ontwerpplan	1:1	Digitaal	15/09/2017
5	Bouwplan	Lengtedoorsnede	1:1	Digitaal	15/09/2017
6	Bouwplan	Dwarsdoorsnede	1:1	Digitaal	15/09/2017
7	Bouwplan	Dwarsdoorsnede	1:1	Digitaal	15/09/2017
8	Hydrografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	17/07/2017
9	Hoogtemodel	Digitaal hoogtemodel terrein en omgeving	1:1	Digitaal	17/07/2017
10	Doorsnede	Terreinverloop	1:1	Digitaal	17/07/2017
11	Tertiaire geologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	17/07/2017
12	Quartairgeologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	17/07/2017
13	Bodemkaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	17/07/2017
14	Bodemgebruikskaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	17/07/2017
15	Bodemerosiekaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	17/07/2017
16	Historische kaart	Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden	1:1	Digitaal	17/07/2017
17	Historische kaart	Atlas der Buurtwegen	1:1	Digitaal	17/07/2017
18	Historische kaart	Atlas cadastral parcellaire de la Belgique	1:1	Digitaal	17/07/2017
19	Topografische kaart	1939	1:1	Digitaal	17/07/2017
20	CAI-kaart	CAI vondstlocaties	1:1	Digitaal	17/07/2017
21	Overzichtskaart	Zone waar bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig is	1:1	Digitaal	04/08/2017

5.3 Fotolijst

Fotolijst bureauonderzoek: projectcode 2017F301

ID	Type	Onderwerp	Vervaardiging	Datum
F1	Luchtfoto	Toestand terrein 2016	Digitaal	17/07/2017
F2	Luchtfoto	Toestand terrein 1971	Digitaal	17/07/2017
F3	Luchtfoto	Toestand terrein 1979-1990	Digitaal	17/07/2017